

Erfaringer med øresår

- fra øko- og frilandsproduktion

Baggrund

Øresår er et velfærdsmæssigt problem, som også kan føre til både ekstra arbejde og udgifter. Det er derfor væsentligt med tiltag der kan forebygge eller afhjælpe øresår i besætningen.

Hvordan øresår opstår er endnu ikke afklaret, da flere faktorer spiller ind. Den bedste forklaring er på nuværende tidspunkt, at øresår oftest starter som en ydre skade på øret, enten fra en rift eller et bid fra en anden gris. Skaden på øret vil i nogen tilfælde blot hele, mens den i andre tilfælde vil blive inficeret af bakterier, der hæmmer heling og i stedet øger sårets størrelse. Øresår er således multifaktorielt, da det kræver både en fysisk skade og en bakteriel infektion. Der er ikke fundet nogen sammenhæng mellem halebid og øresår.

Forebyggende tiltag kan sættes ind to steder, enten ved tiltag der mindsker risikoen for fysiske skader og/eller tiltag der mindsker risikoen for bakteriel infektion. SEGES udgav i foråret 2020 "Et litteraturstudie om øresår" (notat nr. 2010), der er en grundig gennemgang af forskningen på området.

Formålet med denne erfaringsindsamling om øresår er, at få viden om hvor mange frilands og økologiske besætninger, der oplever problemer med øresår, hvordan et udbrud håndteres samt give forslag til tiltag der kan forebygge og afhjælpe øresår baseret på producenternes erfaringer.

NOTAT

Udgivet den: 17-12-2020

Forfattere: Line Dinesen Jensen
Rikke Thomsen

Dyregruppe: Fravænnings- og
slagtegrise

Fagområde: Dyrevelfærd

Fremgangsmåde og besætninger der har medvirket til erfaringsindsamlingen

Erfaringerne er indsamlet gennem telefoninterviews. Der er dermed tale om landmændenes egne vurderinger af forekomsten af og tiltagene mod øresår i deres besætning. Telefoninterviews er valgt, for at få erfaringer med fra flest mulige besætninger. Der er i interviewene spurgt ind til produktionsforhold og -system, managementrutiner, vaccinationer samt erfaringer med øresår, herunder karakteristika for udbrud og eventuelle forebyggende tiltag.

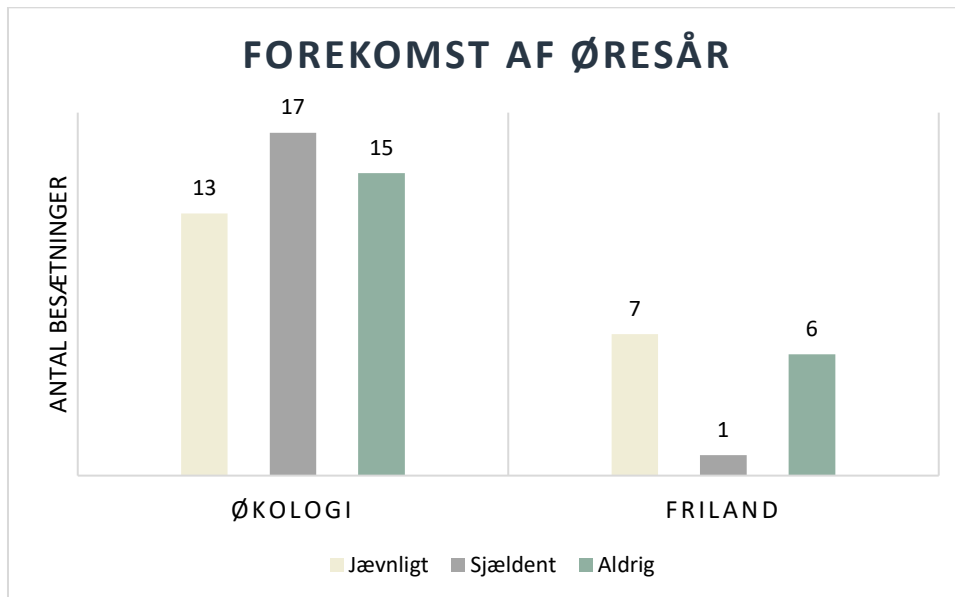
I perioden maj-august 2020 er der kontaktet 59 landmænd (45 økologiske og 14 frilandsproducenter). Alle de kontaktede landmænd har fravænnings- og/eller slagtegrise, som de enten selv producerer eller indkøber. Nedenfor er en oversigt over de forskellige produktionsformer, der har været med i undersøgelsen.

Antal besætninger der har medvirket i interviews		
Produktion	Frilands- producenter	Økologiske producenter
Full-line	9	16
Faring til 30 kg	1	3
Fravænnning til slagt	2	16
Slagtegrise (over 30 kg)	2	10
Total	14	45

De kontaktede besætninger er meget forskellige i både størrelse og staldtype. Frilandsbesætningerne har en årlig produktion fra 1.200 til 26.000 grise pr. besætning, mens de økologiske har en årlig produktion fra 550 til 20.000 grise pr. besætning. Undersøgelsen rummer mange forskellige staldsystemer som er inddelt i kategorierne lukket stald, åben stald og mark, hvor en producent ofte har flere systemer. Hos de 14 frilandsproducenter er der samlet set 20 lukkede stalde og 8 åbne stalde, mens der hos de økologiske producenter er 59 lukkede stalde, 23 åbne stalde og 7 systemer med grise på mark.

Forekomst af øresår

Hos de økologiske producenter er det 2 ud af 3, der oplever problemer med øresår, enten sjældent (17) eller jævnligt (13), mens 15 svarede, at de ingen problemer har med øresår. Blandt frilandsproducenterne er det lige over halvdelen, der oplever problemer med øresår, enten sjældent (1) eller jævnligt (7), mens 6 svarede, at de ikke oplever problemer med øresår. I det følgende gennemgås flere detaljer fra erfaringsindsamlingen opdelt i emner. Under de forskellige emner indgår der ofte svar fra færre landmænd end de adspurgte, det skyldes at ikke alle landmænd har besvaret alt. F.eks. har dem der ikke har problemer med øresår ikke noget bud på, hvornår eller hvorfor øresår opstår.

Figuren viser antallet af besætninger der har svaret at de henholdsvis "jævnligt", "sjældent" eller "aldrig" dør med øresår i deres besætning.

Øresår øger risikoen for infektioner, og de fleste af de landmænd der jævnligt har problemer, behandler af og til for øresår eller følgevirkningerne af øresår (f.eks. anden infektion) med antibiotika og/eller smertestillende middel. 8 ud af de 13 økologiske og 5 ud af de 7 frilandsproducenter der jævnligt oplever øresår, behandler af og til grise, mens henholdsvis 9 ud af 13 (øko) og 4 ud af 7 (friland) fjerner bidte grise fra stierne. I mere grelle tilfælde af øresår, der f.eks. fører til andre problemer, kan aflivning være nødvendigt. Langt størstedelen af de adspurgte landmænd afliver ikke grise på grund af øresår, men 1 ud af de 14 frilandsproducenter og 6 af de 45 økoproducenter har aflivet grise på grund af øresår eller dets følgevirkninger.

Erfaringer med øresår

Stier med udbrud

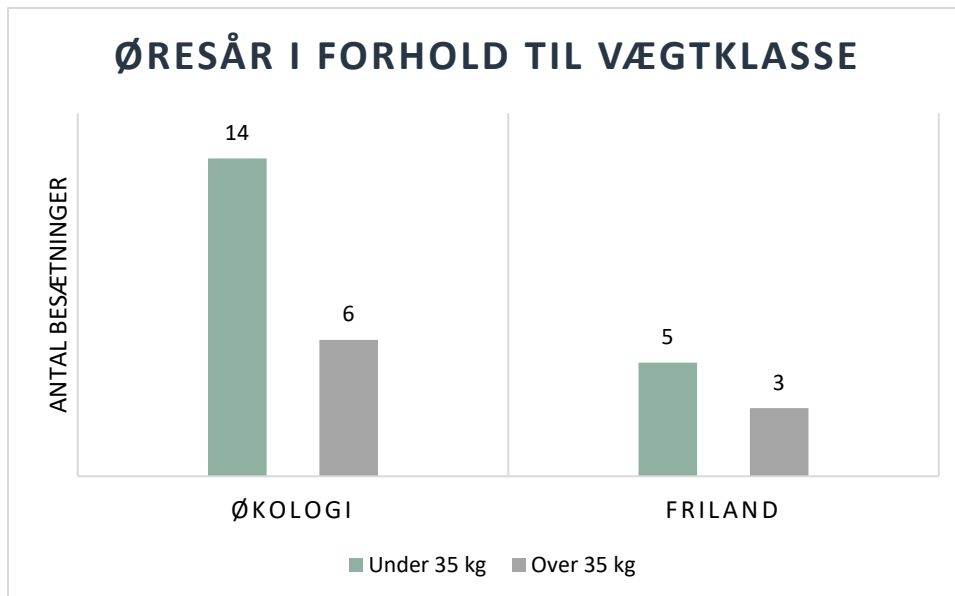
Det fremgår helt klart af undersøgelsen, at øresår rammer bredt og tilfældigt. Ud af 27 landmænd svarer 23 at problemet opstår jævnt i mange stier (18) eller i tilfældige enkelte stier (5). Kun få landmænd ser et mønster i bestemte sektioner/stalde.

Gruppestørrelse

Gruppestørrelserne varierer fra 18 til 600 grise pr. sti på tværs af besætningerne i undersøgelsen, men de fleste har under 100 dyr pr. sti. Ud fra den overordnede viden, der er indsamlet i denne undersøgelse, er der ingen tydelig sammenhæng mellem gruppestørrelse og forekomsten af øresår.

Vægtklasse ved udbrud

Udbrud af øresår opstår typisk før grisene vejer 35 kg, men det ses fra fravæning og op til omkring 70 kg. Nogle besætninger oplever udbrud i forbindelse med fravæning, nogle modtager smågrise med øresår og andre oplever udbrud så sent som ved 60-70 kg. Samlet er det omkring 2 ud af 3, der oplever at øresår opstår under 35 kg.

Figuren viser antallet af besætninger, der har svaret at øresår opstår henholdsvis "under 35 kg" eller "over 35 kg".

Foderautomater

Der blev i undersøgelsen spurgt ind til typen af foderautomat, da konkurrence om pladsen ved automaten kan give anledning til øresår, der er opstået fra bid. Der ses dog ingen forskel på typen af foderautomater (rørfoderautomat/tørfoderkasser - evt. med skulderadskillelse) for dem der har problemer med øresår og dem der aldrig har problemer, for hverken økologiske eller frilandsbesætninger.

Sæson

Der er en tendens til, at øresår opleves mest i perioden sommer og efterår. Ud af 8 besvarelser fra frilandsproducenter er der 1, der ikke oplever noget mønster, mens de resterende 7 oplever at udbruddene ofte opstår i sommeren (2), høst (3) eller efteråret (2). Blandt 27 økoproducenter er det 11, der ikke oplever noget mønster i forhold til sæson, 4 oplever det som et problem i forår og/eller vinter, mens de resterende oplever sommeren, høst og/eller efterår som sæson for øresår (12).

Kort om forekomst af øresår

- Øresår opstår jævnt i flere stier og er således ikke forårsaget af bestemte forhold i enkelte stier
- Øresår opstår oftest ved grise under 35 kg, men ses fra fravæning og op til 70 kg
- Der er umiddelbart ingen sammenhæng med gruppestørrelse eller type af foderautomat
- Mange landmænd oplever, at det oftest opstår sommer og efterår, men det kan opstå hele året

Tiltag mod øresår

Hvad gør de der jævnligt har problemer?

Der er generelt en bred enighed blandt producenterne om, at øresår ofte går over med tiden, men da det bestemt er uønsket for dyrenes velfærd, tager nogle producenter også yderligere tiltag i brug for at mindske og/eller bremse forekomsten af øresår. Nogle producenter tildeler ekstra halm for at sikre et tørt leje. I tråd hermed nævner flere af producenterne hyppig udmugning og brug af Stalosan, som gode tiltag mod øresår. 8 økologer og 1 frilandsproducent benytter sig af ekstra rodemateriale og/eller legetøj i forbindelse med øresår. Som rodemateriale bruges der bl.a. jord tildelt i opstillede fodertrug, jord i dybstrøelse, græstørv på udearealet og flis. Når det gælder legetøj, bruges der Bite-Rite, pinde, reb samt lærredsstof. 1 frilandsproducent og 4 økologer bruger også grovfoderet aktivt imod øresår, her ligger der vægt på at øge tilgængeligheden ved ekstra tildeling, en ekstra god kvalitet af grovfoder og/eller et skifte i typen af grovfoder der bruges. Tildeling af ekstra mineraler i form af sliksten, strøkkalk eller lignende har også en positiv effekt på forekomsten af øresår ifølge flere landmænd. Enkelte landmænd nævner også brugen af desinfektionsmidler til oversprøjtning af grise, dog synes oversprøjtning både stressende og ubehageligt for grisene. Der er flere landmænd, der har succes med at mindske/standse øresår ved at flytte eller omgruppere grisene. F.eks. flyttes grise på mark, dem der bider fjernes, stier opdeles i to, grisene gives mere plads og/eller grise flyttes tidligere fra smågrisestald til slagtegrisestald hvis muligt. Alle disse flytninger er nogen en eller flere landmænd har haft succes med som strategi mod øresår.

Hvad gør de der ingen problemer har?

De fleste af de 21 besætninger der ikke oplever problemer med øresår, gør ifølge dem selv ikke noget særligt for at undgå det, og det har i denne undersøgelse heller ikke været muligt at finde nogle gennemgående sammenhæng i produktionen på tværs af de besætninger, der ikke oplever problemer. En enkelt landmand fremhæver vigtigheden af, at grisene har en ordentlig vægt ved indsættelse, og at der er rigeligt både vand og ædepladser, så ikke der skal kæmpes om disse. To af de økologiske besætninger, der ikke har problemer, tilskriver det, at de får smågrisene direkte fra mark, men først ved 30-35 kg. Den ene kører desuden halv belægning i stalden. Flere af landmændene der er med i undersøgelsen, mener at belægningsgraden har en betydning. En enkelt frilandsproducent, der ikke dørjer med øresår, bruger dobbelt så meget plads, i forhold til lovkrav, til de aktive smågrise, mens han så skærer ind til benet hos de mere inaktive slagtegrise. Samme frilandsproducent tilbyder grisene mange forskellige ting ved indsættelse (jern, ensilage, mineralsten, kridt m.m.), og det de kan lide, får de mere af. Det kan ifølge hans erfaring variere meget fra hold til hold, hvad grisene vil have.

Konklusion

Årsagen til øresår er stadig ikke helt afklaret, men litteraturen peger i retning af, at det opstår som følge af en ydre skade på øret, efterfulgt af en bakteriel infektion.

Interview med 45 økologiske besætninger og 14 frilandsbesætninger viste en jævnlig forekomst af øresår på 13 økologiske besætninger og 7 frilandsbesætninger. Derudover er der en del besætninger der kun sjældent oplever øresår, mens der også er besætninger der aldrig oplever øresår.

De indsamlede erfaringer fra besætningerne viser ikke noget systematisk mønster i forbindelse med et udbrud, og undersøgelsen har ikke vist nogen sammenhæng mellem forekomst af øresår og staldsystem.

Det står klart, at øresår er en kompleks problemstilling, der bør undersøges yderligere, f.eks. ved objektive observationer på besætningerne både af forekomst af øresår og af grisenes adfærd, for at klarlægge eventuelle årsager til skader på ørene.

Se en samlet oversigt på næste side med forslag til tiltag mod øresår baseret på de indsamlede erfaringer.

Tiltag til at forebygge og afhjælpe øresår

- Tildeling af ekstra halm for at sikre tørt leje
- Hyppig udmugning og brug af Stalosan
- Tildeling af rodemateriale: jord i fodertrug, jord i dybstrøelsen, græstørv eller flis på udeareal
- Tildeling af legetøj: Bite-Rite, pinde, reb samt lærredsstof
- Tildeling af ekstra mineraler, f.eks. sliksten eller strøkalk
- Tildeling af ekstra/ny type grovfoder af frisk og god kvalitet
- Rigeligt med vand og ædepladser
- Tjek foderblanding jævnligt
- Undgå overbelægning
- Fravæning på mark
- Sørge for ordentlig vægt ved indsættelse
- Afklar med smågriseleverandør hvis grisene ofte ankommer med øresår
- Flytte eller omgruppere grisene, f.eks. til mark, sti med mere plads, neddele til mindre hold eller tidlig flytning fra smågrise- til slagtegrisestald